

De grote AI-paradox: de samenleving gaat all-in op een technologie die burgers niet zien zitten

Maurits Martijn

22.04.26 Column 4-5 min

Aanslagen op tech-ceo's, strijd tegen datacenters – het onbehagen over kunstmatige intelligentie is groot.

Dat ziet ook promovendus Wouter van der Horst, die onderzoekt hoe AI de studiekeuze op het mbo beïnvloedt. Uit zijn nog ongepubliceerde cijfers blijkt dat bijna 30 procent van de jongeren vreest dat AI hun toekomstige baankansen opslokt. Zo'n 8 procent trekt daar nu al conclusies uit: zij mijden opleidingen die hen klaarstomen voor banen waarvan ze verwachten dat AI het werk straks overneemt.

Maar wat Van der Horst vooral opviel, waren de opmerkingen die studenten toevoegden aan het eind van de vragenlijst. Ongevraagd uitten veel studenten daar hun afkeer van AI. Van der Horst somt op: 'AI verpest het milieu. AI is slecht voor kunst en mensen die kunstenaar willen worden. *AI sucks*. AI moet stoppen. Ik haat AI. AI is niet best. Het maakt alles kapot. AI is slecht voor onze ontwikkeling. Enzovoort, enzovoort.'

Dit negatieve sentiment wordt breed gedeeld. Niet overal – in Zuidoost-Azië wordt in onderzoek en enquêtes veel meer vertrouwen en opwinding gemeld – maar in de VS en de EU is het merendeel van de mensen negatief over AI. Een paar cijfers:

- De helft van de Amerikanen is eerder bezorgd dan enthousiast over het toenemende gebruik van AI in het dagelijks leven. Slechts 10 procent zegt dat enthousiasme de overhand heeft.
- In Nederland is 34 procent meer bezorgd dan enthousiast over AI in hun dagelijks leven (en 16 procent is juist eerder enthousiast dan bezorgd).
- Meer dan driekwart van de Nederlandse volwassenen (76 procent) maakt zich zorgen over de invloed die AI nú heeft op de samenleving. 64 procent van de Nederlanders denkt dat AI voor nieuwe problemen in de samenleving zorgt.
- Uit recente cijfers van Stanford University blijkt dat slechts 21 procent van de Amerikanen positief denkt over de impact van AI op de economie. Zij vrezen daarnaast de effecten op ons probleemoplossend vermogen (48 procent verwacht een negatieve impact), onze creativiteit (45 procent) en onze sociale en emotionele intelligentie (51 procent). Daarnaast is slechts 7 procent positief over de impact op verkiezingen; over de impact op persoonlijke relaties is dit 11 procent; en over de nieuwsvoorziening is slechts 9 procent positief.

Noem het de grote AI-paradox van het Westen: aan de ene kant hebben we de snelst groeiende consumententechnologie ooit, waar de meeste investeringen ooit in worden gedaan. Waarover wordt gezegd dat het dé technologie van de toekomst is en waar de VS en Europa *all-in* op gaan. *AI First!* Aan de andere kant zien we dat veel burgers uitgesproken sceptisch zijn over de AI-toekomst: bang voor hun banen, hun relaties, hun democratie.

Praat je met AI-gelovigen, dan zeggen zij: geef het de tijd. Het is een kwestie van gewenning, van kennis, van onderwijs misschien. Met een beetje geluk wordt er dan ook nog een vermeende quote naar je hoofd geslingerd van de beroemde Amerikaanse autotycoon Henry Ford ('als ik mensen had gevraagd wat ze wilden, zouden ze hebben gezegd: snellere paarden').

Ik denk dat er iets anders aan de hand is.

'Stop hiring humans'

Anderhalve maand geleden was ik in de Bay Area, in San Francisco en Silicon Valley. De plek waar overal zelfrijdende taxi's rijden en ieder billboard een AI-reclame is. Op de idyllische campus van Stanford interviewde ik Ryan Cummings van het Stanford Institute for Economic Policy Research (SIEPR), van wie ik scherpe analyses had gelezen over AI en de economie.

Hij zag de negatieve *vibe* en tegenreactie als logisch en terecht. 'Ik vind die reactie totaal niet verrassend, want de ceo's van de AI-bedrijven roepen al jaren dat AI ieders baan gaat overnemen. Volgens hen hebben we straks niemand

meer nodig om te werken. Kijk, ik vind de AI-producten prachtig, maar de gemiddelde Amerikaan, zoals mijn vader die in de bouw werkt, heeft er weinig aan. Het enige wat hij hoort is: “Dit gaat je baan afpakken.” Een krankzinnig verkooppraatje.’

Natuurlijk voelen mensen zich bang en afgewezen als hun wordt verteld dat ze vervangbaar zijn. In San Francisco zag ik een billboard waarop letterlijk stond: ‘*Stop hiring humans*’. Cummings: ‘Het is niet gek om zo te reageren op iets wat jouw broodwinning bedreigt. En hoe erger die dreiging, hoe agressiever de tegenreactie zal zijn.’

Datacenters zijn niet welkom, van Arizona tot Zeewolde

De dreiging kan ook over andere wezenlijke zaken gaan. Over de hele wereld wordt een strijd gevoerd over datacenters, de fabrieken van de 21ste eeuw. Door de opkomst van generatieve AI is de bouw van zware, industriële datacenters geëxplodeerd. Omwonenden komen om allerlei redenen in opstand. Met succes.

In de Chileense gemeente Cerrillos oordeelde de rechter dat de bouw van een datacenter van Google definitief moest worden stopgezet, nadat het buurtcollectief Mosacat had aangetoond dat het de drinkwatervoorziening in gevaar bracht.

In de Amerikaanse staat Michigan trok een ontwikkelaar een miljardenproject van Meta terug nadat massaal protest had geleid tot een lokale bouwstop, en in Arizona wees een gemeenteraad een plan voor de bouw van een datacenter van Amazon af vanwege zorgen over het waterverbruik.

In Ierland was de bouw van nieuwe datacenters tot voor kort aan banden gelegd omdat die te veel energie zouden gaan verbruiken, en in Nederland werd de ontwikkeling van een datacenter van Meta in Zeewolde definitief geschrapt na aanhoudende protesten.

Dat verzet overal ter wereld gaat ergens over, zegt Corinne Cath van Leitmotiv, een denktank die pleit voor een ‘alternatieve digitale economie’ en onder meer onderzoek doet naar het energieverbruik van datacenters. ‘Wat kost dit ons aan water, aan energie, aan land, aan voorzieningen die we hierdoor moeten missen?’

Het raakt aan een andere wezenlijke vraag, zegt Cath.

Cath verwijst naar een opiniestuk in Het Parool over een opvang voor mensen met psychische problemen en/of een verslaving in Amsterdam-Oost, die ‘maar’ 30 kilowatt aan stroom kreeg. ‘Als Amsterdam 78.000 kilowatt kan vrijmaken voor data, maar geen 130 voor mensen, dan hebben we geen capaciteitsprobleem.’

Namelijk: wat hebben we hieraan? Waarvoor wordt het gebruikt? *Wie* heeft hier wat aan?

Klakkeloos vertrouwen en investeren in AI is niet zonder risico

Aan belofte geen gebrek: AI zal ons voorspoed brengen. Het is volgens het kabinet een ‘sleuteltechnologie’ die het ‘verdienvermogen van morgen’ bepaalt. Daarom moet er geïnnoveerd en geïnvesteerd worden.

Maar het is een risicovolle strategie: all-in gaan op een technologie waar mensen niet zo enthousiast over zijn. Die invloed heeft op de publieke ruimte en de energievoorziening, op water en land, op milieu en werk.

Die onvrede over AI kan zomaar eens een grote politieke kwestie worden, net als in de VS. Er staat echt iets op het spel.

Dit artikel verscheen eerder in mijn nieuwsbrief over de macht, de mythes en de mogelijkheden van technologie. Meld je hier aan als je die nieuwsbrief elke twee weken in je inbox wilt ontvangen.